

Klauzurní práce z civilního procesu

Odvolání daru pro nevděk

Žalobce Jan Modrý, nar. 17. 8. 1965, trvale bytem Pod Zámkem 47, Doubravice nad Svitavou, se žalobou podanou dne 15. 3. 2015 domáhal vydání pozemku p. č. 1108 o výměře 10 258 m² v katastrálním území Bílovice nad Svitavou. Žalovaným byl jeho bratr Tomáš Modrý, nar. 22. 1. 1972, trvale bytem Nová 725, Bystřice nad Pernštejnem. Žaloba byla podána u Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou. V rámci žaloby žalobce tvrdil, že pozemek daroval svému bratrovi Tomášovi (žalovanému) darovací smlouvou ze dne 3. 1. 2014. Žalovaný byl následně zapsán v katastru nemovitostí jako nový vlastník. Od té doby však žalovaný se svým bratrem přerušil veškeré styky a již se ani nenavštěvují na pravidelných nedělních obědech, které se do té doby uskutečňovaly vždy první neděli v měsíci. Žalovaný žalobci od té doby nevolal a svého bratra úplně vymazal ze svého života i z facebookového profilu. Žalobce tedy dovozuje, že bylo jeho právem od smlouvy odstoupit po nevděk žalovaného ve smyslu § 2072 a násl. občanského zákoníku. Odstoupení od smlouvy doručil žalovanému v písemné formě dne 20. 12. 2014 doporučeným dopisem, který si žalovaný převzal, ale nijak na něj nereagoval.

Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou při přípravě jednání zjistil, že žalobce nezaplatil soudní poplatek, a proto jej k jeho zaplacení ve stanovené lhůtě vyzval. Žalobce reagoval na výzvu tak, že požádal o osvobození od soudního poplatku, neboť dle jeho vyjádření v současné době nemá dostatek finančních prostředků k zaplacení soudního poplatku z důvodu, že si před nedávnem koupil nový automobil, který ho stál veškeré úspory. Krom pozemku, o který je veden spor, žádný nemovitý majetek nemá; jeho příjem činí 20 000 Kč čistého měsíčně, a žádné výdaje přesahující běžné životní potřeby jej netíží. Okresní soud žádosti nevyhověl, neboť nebyly podle něj splněny předpoklady osobního, věcného ani individuálního osvobození od soudního poplatku. Žalobce přesto soudní poplatek nezaplatil, a soud I. stupně proto řízení zastavil. Soudní poplatek zaplatil žalobce teprve osmý den poté, co mu bylo

doručeno usnesení o zastavení řízení. Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou v návaznosti na to usnesení o zastavení řízení zrušil a pokračoval v přípravě jednání.

Soud nařídil přípravné jednání, neboť je považoval za vhodné k vyjasnění některých tvrzení žalobce a k obstarání si vyjádření žalovaného. K přípravnému jednání se dostavil žalobce i žalovaný. Soud je poučil o možnosti namítnout podjatost a nedostatek místní příslušnosti, a pokusil se rovněž o smír, avšak bezúspěšně. Soud posléze žalovaného vyzval, aby se ve věci vyjádřil. Žalovaný navrhl, aby byla žaloba zamítnuta, neboť se pokoušel s žalobcem mnohokrát spojit, ale žalobce jeho pokusy ignoroval. Ohledně doručeného odstoupení od smlouvy žalovaný uvedl, že nechápe, v čem jsou dle žalobce splněny předpoklady k odvolání daru, neboť on se k žalobci rozhodně nechoval v rozporu s dobrými mravy. K prokázání těchto skutečností navrhl výslech svědka Pavla Modrého (zletilého syna žalovaného) a své manželky Jany Modré. Za nepřesné označil tvrzení, že žalobce vymazal z facebookového profilu; profil mu byl totiž ve skutečnosti zrušen kvůli porušování podmínek poskytovatele služby. Před skončením přípravného jednání nebyli účastníci soudem o ničem poučeni, soud pouze konstatoval, že si zváží veškeré nové skutečnosti a poté nařídí první jednání ve věci.

U nařízeného prvního jednání žalovaný hned poté, co mu bylo uděleno slovo, aby mohl přednést své vyjádření k věci, vznesl námitku místní nepřislušnosti. Vzhledem k tomu, že spor se týká pozemku, měl by dle jeho mínění věc projednat a rozhodnout soud, v jehož obvodu nemovitost leží. Žalovaný se dále vyjádřil k věci, a v rámci toho mj. nad rámec důkazních návrhů učiněných při přípravném jednání navrhl výslech svědka – pana Karla Masopusta, který je sousedem žalobce a který dle jeho názoru může potvrdit, že žalovaný byl několikrát u žalobce, ale nikdy se na něho nedozvonil, přestože dle vyjádření souseda byl evidentně doma přítomen. Jak námitku místní nepřislušnosti, tak i návrh na výslech uvedeného svědka uplatnil žalovaný poprvé až nyní ve vyjádření k žalobě při prvním jednání.

Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou na základě toho vyslovil usnesením svou místní nepřislušnost a věc postoupil Okresnímu soudu Brno-venkov. Ten s postoupením nesouhlasil, a předložil proto věc Krajskému soudu v Brně. Krajský soud spor o místní příslušnost rozhodl tak, že věc má projednat Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou. Místní příslušnost soudu, v jehož obvodu leží nemovitost, je totiž pouze místní příslušností na výběr danou, a žalobce má proto volbu, zda svůj nárok uplatní u soudu, který je obecně místně příslušný, nebo u soudu na výběr daného. Jde však pouze o možnost, a nikoliv o povinnost žalobce.

Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou poté nařídil jednání k projednání věci samé, v rámci něž bylo provedeno dokazování. Soud provedl listinné důkazy (listinami, jejichž obsahem byla darovací smlouva, jakož i odstoupení od této smlouvy) a vyslechl všechny doposud navržené svědky, krom Karla Masopusta. Návrh na jeho svědeckou výpověď zamítl a své rozhodnutí odůvodnil tím, že s koncem přípravného jednání došlo ke koncentraci řízení, a proto nelze přihlídnout k nově tvrzeným skutečnostem, ani vyslechnout nově navrženého svědka.

Soud ve věci rozhodl rozsudkem tak, že vyhověl v plném rozsahu žalobci. Dle odůvodnění rozhodnutí soud neuvěřil tvrzení žalovaného ani jím navrženým svědkům. Neprovedení výslechu svědka Karla Masopusta odůvodnil tak, že tento důkaz byl navržen až po koncentraci řízení. Věcně dospěl soud k závěru, že jsou splněny předpoklady odvolání daru pro nevděk (považuje za prokázané, že se žalovaný choval v rozporu s dobrými mravy) a tedy má žalovaný povinnost vrátit dar žalobci.

Prvostupňový rozsudek napadl žalovaný žalobou pro zmatečnost. Jako její důvod uplatnil okolnost, že věc neměl projednávat a rozhodovat Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou. Neměl-li tento soud vůbec pravomoc k projednání a rozhodnutí věci, jde o zmatečnost a tím také o zásah do práva žalovaného na spravedlivý proces.

Otázky:

- a) Posuďte, zda byla námitka nedostatku místní příslušnosti uplatněna včas, a – bez ohledu na její včasnost – zda je také věcně opodstatněná. Lze považovat argumentaci i závěr Krajského soudu v Brně za správné?
- b) Nesplňoval žalobce skutečně předpoklady pro věcné, osobní ani individuální osvobození od soudního poplatku? Mohl soud I. stupně po dodatečném zaplacení soudního poplatku zrušit usnesení o zastavení řízení?
- c) Formuloval žalobce správně žalobní petit, pokud výslovně žádal o vydání nemovité věci? Pokud by mu chtěl soud plně vyhovět, je povinen výslovně převzít znění žalobcovy petitu? Jak by v uvedeném případě zněl výrok rozhodnutí ve věci samé v případě, že by dle soudu mělo být žalobě zcela vyhověno?
- d) Posuďte, zda pravidla koncentrace řízení bránila tomu, aby soud vyslechl svědka Karla Masopusta.
- e) Posuďte, zda lze podat žalobu pro zmatečnost z důvodu, který uplatnil žalovaný.

Řešení

ad a)

Obersatz

Místní příslušnost může být buď obecná, nebo zvláštní. Obecná místní příslušnost se řídí obecným soudem žalovaného; tím je v případě nepodnikajících fyzických osob okresní soud, v jehož obvodu má taková osoba bydliště, popř. v jehož obvodu se zdržuje (§ 84 a § 85 odst. 1 OSŘ). Zvláštní místní příslušnost může být buď na výběr daná, nebo výlučná. Místní příslušnost na výběr daná je upravena v § 87 OSŘ a její vztah k obecné místní příslušnosti je takový, že žalobci dává volbu, zda bude žalovat u obecného soudu, nebo u soudu na výběr daného. Naproti tomu výlučná místní příslušnost, jež je upravena v § 88 OSŘ, takovou volbu žalobci nedává: svůj nárok musí žalobce uplatnit jedině u soudu, na který ukazují pravidla výlučné příslušnosti. Jedno z nich [§ 88 písm. b) OSŘ] stanovuje výlučnou místní příslušnost soudu, v jehož obvodu leží nemovitost, týká-li se řízení práva k ní [s výjimkou uvedenou v písm. a) tohoto ustanovení]. O práva k nemovité věci se jedná tehdy, týká-li se žaloba vzniku, trvání nebo zániku takového práva, včetně práv věcných.

Obvody okresních soudů jsou vymezeny v příloze č. 3 zákona o soudech a soudcích č. 6/2002 Sb.

Pro uplatnění námitky místní nepřislušnosti je dle § 105 odst. 1 OSŘ podstatné, zda se konalo přípravné jednání ve smyslu § 114c OSŘ, či nikoliv. Pokud se přípravné jednání konalo, může žalovaný namítnout místní nepřislušnost jenom do jeho skončení; stejné omezení platí i pro soud. Pokud se nekonalo, mohl by žalovaný uplatnit tuto námitku při jednání nejpozději při prvním úkonu, který mu náleží. Není-li námitka včas uplatněna a neodhalí-li nedostatek místní příslušnosti ani soud, je tím vada konvalidována. Opožděnou námitku soud podle § 105 odst. 4 OSŘ zamítne.

Untersatz

V posuzované věci se žalobce domáhal vydání (správně vyklizení) nemovitosti, neboť se stal po odstoupení od darovací smlouvy opět vlastníkem pozemku. Je-li žalobou uplatněna ochrana vlastnického práva k nemovité věci, jde ve smyslu § 88 písm. b) OSŘ ve sporu o právo týkající se nemovité věci. Místně příslušným je proto soud, v jehož obvodu pozemek leží, tj. soud, do jehož obvodu spadají Bílovice nad Svitavou. Tímto soudem je dle přílohy č. 3 k zákonu o soudech a soudcích Okresní

soud Brno – venkov. Tato příslušnost je svou povahou výlučná, a žalobce proto neměl na výběr, u kterého soudu bude žalovat.

Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou, u nějž byla žaloba podána, nařídil a provedl přípravné jednání ve smyslu § 114c OSŘ. Jenom do jeho skončení proto mohl sám nebo na základě námítky žalovaného místní příslušnost zkoumat. Okresní soud však sám nedostatek místní příslušnosti neodhalil a žalovaný, přestože byl o možnosti uplatnit takovou námitku poučen, nedostatek místní příslušnosti u přípravného jednání také nenamítl. Uplatnil-li proto námitku až při prvním jednání, učinil tak opožděně. Nedostatek místní příslušnosti byl již konvalidován a Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou měl námitku žalovaného podle § 105 odst. 4 OSŘ zamítnout.

Schlussatz

Námítka nedostatku místní příslušnosti sice byla věcně opodstatněná, ale byla uplatněna opožděně. Závěr Krajského soudu v Brně o místní příslušnosti Okresního soudu je sice věcně správný (nedostatek jeho místní příslušnosti byl zhojen), ale je postaven na nesprávné argumentaci.

ad b)

Obersatz

Osvobození od soudního poplatku může být věcné, osobní nebo individuální. Věcné osvobození od soudních poplatků platí pro věci vypočtené v § 11 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích; osobní osvobození se vztahuje na osoby vyjmenované v druhém odstavci tohoto ustanovení. Vedle toho může být účastník od soudních poplatků v konkrétní věci osvobozen, jsou-li splněny předpoklady stanovené v § 138 OSŘ; zde jde o tzv. osvobození individuální.

Individuální osvobození lze účastníkovi přiznat, pokud (1) to navrhne, (2) osvobození odůvodní jeho poměry a (3) nejde o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva (§ 138 OSŘ). Poměry účastníka odůvodňující osvobození se odvíjí od měsíčního příjmu účastníka a jeho majetku. Bezúspěšné uplatňování práva je takové uplatnění práva, kdy ze samotných údajů (tvrzení) účastníka, z toho, co je soudu známo z obsahu spisu, z jiné úřední činnosti nebo z toho, co je obecně známo, bez dalšího nepochybné, že požadavku účastníka nemůže být vyhověno.

Podle § 9 odst. 7 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, zruší soud usnesení o zastavení řízení, pokud bude soudní poplatek zaplacen do konce lhůty k odvolání proti tomuto usnesení.

Untersatz

Žalobce není osvobozen ani věcně, ani osobně, neboť na něj, resp. jeho věc nedopadá žádné z ustanovení § 11 zákona o soudních poplatcích. Co se týče splnění předpokladů individuálního osvobození, pak je nepochybné, že je splněn první předpoklad, spočívající v podání návrhu na osvobození, jakož i třetí předpoklad, neboť žalobu nelze považovat za zřejmě bezúspěšné uplatňování práva v tom smyslu, jak byl vysvětlen shora. Není však splněn druhý předpoklad, odkazující na majetkové poměry účastníka. Okolnost, že žalobce utratil své úspory za osobní automobil, nepředstavuje případ, kdy by majetková situace žalobci bránila v tom, aby hájil své právo u soudu. Tomu ostatně odpovídají i další údaje, které sám žalobce o svém majetku uvedl; příjem žalobce je dostatečně vysoký na to, aby mohl soudní poplatek nést ze svého, a neexistují ani žádná mimořádná vydání, která by na tom měla něco měnit.

Žalobce zaplatil soudní poplatek až osm dnů poté, co mu bylo doručeno usnesení o zastavení řízení. Vzhledem k tomu, že odvolací lhůta činí podle § 204 odst. 1 OSŘ 15 dnů, stalo se tak ještě v zachovalé odvolací lhůtě. Soud I. stupně, který usnesení o zastavení řízení vydal, proto správně toto usnesení zrušil.

Schlussatz

Žalobce nesplňoval podmínky pro věcné, osobní ani individuální osvobození od soudního poplatku. Postup soudu I. stupně, který zrušil po dodatečném zaplacení soudního poplatku usnesení o zastavení řízení, byl správný.

ad c)

Obersatz

Uplatňuje-li žalobce nárok na vydání nemovité věci, měl by podle ustálené soudní praxe vzhledem k existujícím způsobům výkonu rozhodnutí (§ 257, § 258 odst. 2 OSŘ) znít žalobní petit na vyklizení nemovitosti.

Sporné řízení ovládá dispoziční zásada, která se projevuje mj. i ve vymezení předmětu řízení. Soud je vázán předmětem řízení, vymezeným stranami, a nemůže jej zásadně překročit nebo přisoudit něco jiného (§ 153 odst. 2 OSŘ). Touto vázaností

se však rozumí vázanost obsahová. Soud nemá do rozsudku přebírat nepřesnosti, které obsahovala žaloba, ale má jinými slovy formulovat výrok rozsudku tak, aby takové nesprávnosti nezahrnoval, a byl tedy vykonatelný.

Untersatz

Žalobce formuloval žalobní petit tak, že žalovaný je povinen vydat v žalobě označený pozemek. Vzhledem k tomu, že se reivindikační nárok týká nemovité věci, měl správně žalobní petit znít na vyklizení nemovitosti. Přestože žaloba nebyla formulována přesně, po obsahové stránce je jednoznačné, čeho se žalobce domáhal. Soud proto v případě vyhovujícího rozsudku měl formulovat žalobní petit tak, že by žalovanému uložil povinnost vyklidit nemovitost. Nepřekročil by tím nepřipustně vázanost soudu žalobou, neboť po obsahové stránce by vyjadřoval totéž, čeho se žalobce domáhal.

Schlussatz

Žalobní petit nebyl formulován správně, ovšem soud může v tomto případě nesprávnou formulaci napravit. Výrok vyhovujícího rozsudku ve věci samé by správně měl uložit žalovanému povinnost vyklidit pozemek p. č. 1108 v katastrálním území Bílovice nad Svitavou do tří dnů od právní moci rozsudku.

ad d)

Obersatz

Koncentrace sporného řízení je upravena v § 118b OSŘ. Z tohoto ustanovení vyplývá, že je nutno rozlišovat, zda ve věci proběhlo přípravné jednání, či nikoliv. Pokud se přípravné jednání konalo, mohou účastníci učinit skutkové přednesy a důkazní návrhy nejpozději do jeho konce, popř. do konce lhůty, kterou jim soud stanovil. Nekonalo-li se přípravné jednání, lze přednesy a důkazní návrhy učinit nejpozději do konce prvního jednání, popř. do konce lhůty, kterou jim soud k dodatečnému splnění procesních povinností stanovil. Tyto účinky však mohou nastat pouze tehdy, pokud byli účastníci řádně poučeni, a to v předvolání k přípravnému či prvnímu jednání a před jejich skončením, a dále že po obsahové stránce u přípravného jednání byly realizovány úkony vypočtené v § 114c odst. 3 OSŘ a u prvního jednání v § 118 odst. 1 a 2 OSŘ.

Untersatz

V posuzované věci bylo nařízeno přípravné jednání, které se konalo a v jehož rámci byly provedeny úkony předpokládané v § 114c odst. 3 OSŘ. Účinky koncentrace však přesto nemohou být se závěrem přípravného jednání spojeny, neboť soud před jeho skončením účastníky o koncentraci řízení vůbec nepoučil. Účastníci proto mohli i po uskutečnění přípravného jednání uvádět nové skutečnosti a důkazní návrhy. Návrh na výslech svědka Karla Masopusta, který žalovaný učinil až u prvního jednání, nelze z tohoto hlediska považovat za opožděný.

Schlussatz

Pravidla koncentrace řízení výslechu svědka Karla Masopusta ve skutečnosti nebránila.

ad e)

Obersatz

Žaloba pro zmatečnost se podle českého občanského soudního řádu považuje za mimořádný opravný prostředek (pozn. správně by žaloba pro zmatečnost k mimořádným opravným prostředkům neměla být řazena, protože postrádá typické znaky opravných prostředků), který slouží k odstranění nedostatku procesních podmínek a jiných obdobně závažných vad. Nemíří však na nedostatek veškerých procesních podmínek, ale pouze těch, které jsou vypočteny v § 229 OSŘ. Mezi nimi je v § 229 odst. 1 písm. a) OSŘ uveden i nedostatek pravomoci; nepatří sem však nedostatek místní nebo věcné příslušnosti. Nedostatkem pravomoci se rozumí to, že věc nespadá pod vymezení § 7 OSŘ, tj. že nejde o záležitost vyplývající ze soukromoprávních vztahů nebo o jinou věc, kterou zákon výslovně do civilní soudní pravomoci svěřuje.

Untersatz

Žalovaný se žalobou pro zmatečnost dovolává nedostatku pravomoci Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou. Z jeho podání, jakož i z vyjádření uplatňovaných v předchozím řízení, je však zřejmé, že tím ve skutečnosti nemíří na nedostatek pravomoci ve smyslu § 7 OSŘ, ale na nedostatek místní příslušnosti. Projednání a rozhodnutí sporu o vyklizení nemovitosti, v němž se žaloba opírá o odvolání daru pro nevděk, je sporem plynoucím ze soukromoprávního poměru, a bezpochyby patří do civilní soudní pravomoci. Výtka, že věc neměl projednávat Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou, ale Okresní soud Brno – venkov, proto nemíří na nedostatek

pravomoci, ale místní příslušnosti. Proti němu však žalobou pro zmatečnost brojit nelze.

Schlusssatz

Důvod, který po obsahové stránce uplatnil žalovaný, žalobou pro zmatečnost uplatňovat nelze.